

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 16 mars 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 2 februari 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 50, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att stöd för odling av de i propositionen omförmälda kulturväxterna må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen uppdragna riktlinjer;

2) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

Åtgärder för stödjande av odling av oljeväxter.

Alltsedan år 1939 ha statsmakterna genom särskilda åtgärder lämnat stöd åt odlingen av oljeväxter. I fråga om de under tiden till och med år 1943 vidtagna stödåtgärderna torde jag få hänvisa till propositionerna nr 243/1939 L, IX H. T. 1940 p. 94 132/1940 L, 29/1941, 345/1941 och 177/1943. Genom beslut av 1944 års riksdag (prop. nr 199; r. skr. nr 173) ha odlarna tillförsäkrats följande av staten garanterade priser för vårsått oljeväxtfrö med 18 procent vattenhalt av 1944 års skörd nämligen

för vårraps	kronor	0: 75	per kilogram
» vitsenap	»	0: 65	» »
» vallmo	»	1: 10	» »
» lin	»	0: 80	» »
» hampa	»	1: 05	» »
» sojabönor	»	1: 40	» »
» solros	»	1: 10	» »

Beträffande höstraps av 1945 års skörd godkände riksdagen ett högsta garantipris av 95 öre per kilogram till 9 procent vattenhalt nedtorkad och till oljefabrikerna levererad vara. Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den

15 juni 1944 fastställt garantipriset för frö av höstraps samt för frö av höstrybs av 1945 års skörd till 85 öre per kilogram.

I fråga om icke kontraktsodlade fröpartier ha fastställts inlösningspriser, vilka med 5 respektive 4 öre per kilogram understiga de priser som utbetalas till kontraktsodlare. För frö av Fiskeby senap har slutligen bestämts ett garantipris av 65 öre per kilogram.

Uppdraget att omhändervä organisering av oljeväxtodlingen, vilket tidigare åvilat Svenska spannmålsaktiebolaget, har under år 1944 överlämnats till Sveriges oljeväxtodlares centralförening u. p. a. För bestridande av föreningens kostnader för torkning och transport av fröet m. m. har föreningen tillförsäkrats en ersättning av 7 öre per kilogram nedtorkad, till oljefabrikerna levererad frömängd. Denna ersättning är inräknad i garantipriset för höstraps och höstrybs av 1945 års skörd men icke i garantipriserna för de under år 1944 vårodlade oljeväxterna.

Genom beslut den 5 maj 1944 har Kungl. Maj:t bemyndigat livsmedelskommissionen att från den inom kommissionen inrättade clearingkassan för fettvaror täcka förlust å den inhemska odlingen av oljeväxtfrö under år 1944.

Till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter har för löpande budgetår liksom för budgetåret 1943/44 anvisats ett anslag av 65 000 kronor. Av anslaget har ett belopp av högst 10 000 kronor disponerats för bestridande av vissa hushållningssällsks samt oljeväxt- och fröodlareföreningars kostnader för upplysnings- och försöksverksamhet m. m. på ifrågavarande område samt ett belopp av högst 18 000 kronor till fullföljande av vissa förädlingsarbeten och försök med oljeväxter m. m. vid Sveriges utsädesförening.

Enligt medgivande av 1944 års riksdag (prop. nr 253; r. skr. nr 399) har Kungl. Maj:t den 28 juli 1944 tilldelat Algot Holmberg & söner aktiebolag ett statsbidrag av 10 000 kronor från reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område (1944/45: IX. G. 29) för fullföljande av förädlingsarbeten med sojaväxter.

I skrivelse den 28 november 1944 har *statens livsmedelskommission*, med överlämnande av en inom kommissionen upprättad promemoria angående odlingen av oljeväxter under år 1945, hemställt, att dels en i promemorian framlagd plan för stödjande av oljeväxtodlingen under år 1945/46 godkändes, dels åt statens livsmedelskommission uppdroges att fastställa garantipriser på oljeväxter i huvudsaklig överensstämmelse med ett av kommissionen upprättat förslag, dels ock för budgetåret 1945/46 till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter anvisades ett reservationsanslag av 25 000 kronor. Vid livsmedelskommissionens framställning fanns förutom förenämnda promemoria fogad en promemoria angående kostnaderna för framställning av olja ur svenskt oljeväxtfrö.

Till belysande av omfattningen av oljeväxtodlingen under åren 1940—1944 har i förstnämnda promemoria upptagits följande sammanställning.

År	Areal	Antal odlare
1940	400 hektar	250
1941	8 600 >	2 800
1942	18 500 >	5 000
1943	29 500 >	7 000
1944	44 350 >	12 600

I promemorian har beträffande sammanställningen anförts följande.

Såsom framgår av sammanställningen har oljeväxtodlingen år 1944 ökat i jämförelse med år 1943 med ej mindre än 14 850 hektar, vilket motsvarar omkring 50 procent. Ökningen gäller framför allt höstraps och lin, i fråga om vilka växtslag den utgör cirka 144 respektive 400 procent. Arealen vitsenap har däremot minskat med omkring 40 procent jämfört med motsvarande areal år 1943. En minskning av vitsenapsarealen har också eftersträvat med hänsyn till att detta växtslag beträffande skördeutfallet är såväl kvantitativt som kvalitativt underlägset vårapsen, varför också olja framställd av vitsenap blir relativt dyr.

De i promemorian för år 1945 föreslagna prisgarantierna i jämförelse med 1944 års priser framgå av följande sammanställning.

Fröslag	Föreslagna garantipriser för 1945 års skörd		Garantipriser 1944 öre/kg
	Direkta enligt nya prissättningsmetoden öre/kg	Omräknade enligt äldre prissättningsmetoden öre/kg	
Våraps.....	92	74·88	75
Vitsenap.....	77	61·67	65
Vallmo.....	110	90·75	110
Lin.....	85	68·72	80
Hampa.....	125	103·96	105
Solros.....	110	90·75	110

Beträffande priset på höstraps och höstrybs har i promemorian framhållits att, då möjlighet icke föreläge att för närvarande bilda sig någon bestämd uppfattning om behovet av höstraps- och höstrybsodling för produktionsåret 1945/46, det icke vore lämpligt att redan nu definitivt fastställa priset på frö av dessa oljeväxter. I stället borde — liksom åren 1943 och 1944 — endast fastställas det högsta garantipris för höstsådda oljeväxter, som kunde komma att tillämpas för 1945 års höstodling. Med beaktande av oljeväxtodlingens räntabilitet vid nuvarande garantipriser å fröet syntes högsta priset ej böra fastställas till lägre värde än det, som 1944 års riksdag fastställde för 1945 års skörd av höstraps, alltså 95 öre per kilogram för en till 9 procent vattenhalt nedtorkad och till oljefabrikerna levererad vara. — Under de föregående åren hade garantipris varit åsatt även sojabönor. Emedan odlingen härav haft en mycket ringa omfattning (cirka 5 hektar) och sojabönan med hänsyn till sin mycket låga avkastning icke för närvarande kunde anses

odlingsvärd i större skala inom vårt land, syntes garantipris på detta växtslag vara utan praktisk betydelse och borde därför kunna slopas.

Vidare har statens livsmedelskommission i skrivelse den 9 januari 1945 hemställt att för Fiskeby senap av 1945 års skörd måtte fastställas ett garantipris av 87 öre per kilogram för vara med 9 procent vatten vid leverans enligt samma bestämmelser rörande leveranssätt m. m., som föreslagits för andra vårsådda oljevaxter. Nämda garantipris motsvarar 70,5 öre per kilogram enligt den prissättningsmetod som under år 1944 tillämpats för Fiskeby senap.

Statens livsmedelskommission har därefter i skrivelse den 26 januari 1945 hemställt att, därest lejdtrafiken skulle komma att avbrytas, garantipriset å vitsenap av 1945 års skörd måtte fastställas till 80 öre per kilogram. I skrivelsen har livsmedelskommissionen framhållit att försörjningsläget med avseende å matfett, särskilt med tanke på andra länders hjälpbehov, för närvarande icke kunde anses lika tillfredsställande som i november 1944. Med hänsyn härtill vore det enligt livsmedelskommissionens mening önskvärt att garantipriset på vitsenap, om lejdtrafiken skulle avbrytas, bibehölles på i stort sett samma nivå som under år 1944.

I detta sammanhang torde anmälas, att *Algot Holmberg & Söner aktiebolag* i skrivelse den 18 augusti 1944 hemställt om statsbidrag med 20 000 kronor för fullföljande under år 1945 av bolagets förädlingsarbeten med sojaväxter.

Lantbruksstyrelsen och *statens livsmedelskommission* ha i ett den 21 november 1944 avgivet gemensamt utlåtande förordat statsbidrag till bolaget med 10 000 kronor.

Därjämte har *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 31 augusti 1944 i samband med äskande av medel till bidrag till Sveriges utsädesförening hemställt om anvisande av ett belopp av 18 000 kronor för fortsättande av föreningens förädlingsarbeten med oljevaxter m. m.

Åtgärder för stödjande av odling av bruna bönor.

Vid 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. ski. nr 171) beslöts att odlingen av bruna bönor under år 1940 skulle stödjas genom s. k. kontraktsodlingar. Under år 1941 erhöll odlingen av bruna bönor icke stöd i annan form än att införseln reglerades i anslutning till produktionskostnaderna. Bestämmelser om importen av bruna bönor finnas upptagna i kungörelse den 14 mars 1941 (nr 21). För stödjande av odlingen av bruna bönor under åren 1942—1944 fastställdes (prop. nr 138/1942, nr 177/1943 och nr 199/1944; r. skr. nr 158/1942, nr 177/1943 och nr 173/1944) ett inlösningspris av 90 kronor per deciton.

I skrivelse den 28 november 1944 har *statens livsmedelskommission* anfört följande.

Tack vare den fastställda prisgarantien har den fältmässiga odlingen av bruna bönor successivt ökat från några hundra hektar före krigsutbrottet till närmare 2 000 hektar under de senaste åren. Då bruna bönor på grund av sin höga halt av äggvita ha stor betydelse ur folkförsörjningssynpunkt, synes det vara önskvärt, att odlingen även under år 1945 erhåller en ganska betydande omfattning. För åstadkommande härav torde inlösningspris böra fastställas även för 1945 års skörd. Den rätt stora osäkerhet beträffande skördeutfallet, som fortfarande råder vid fältmässig odling av bruna bönor, nödvändiggör ett relativt högt sådant pris. Då emellertid odlarna numera böra anses ha förvärvat en viss erfarenhet angående odlingen, synes det dock möjligt att sänka inlösningspriset något, förslagsvis 5 öre per kilogram, utan att detta nämnvärt bör påverka odlingsarealen.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes, att för stödande under år 1945 av odlingen av bruna bönor måtte fastställas ett inlösningspris av 85 kronor per deciton.

Departementschefen har — efter redogörelse för livsmedelskommissionens framställningar samt yttranden av statens priskontrollnämnd — anført och föreslagit följande i ärendet:

»Det stöd, statsmakterna under den pågående krisen lämnat oljeväxtodlingen, synes i stort sett ha fyllt sitt ändamål och bidragit till att inom landet uppkommit en betydande odling av oljeväxter, vilken i icke oväsentlig grad underlättat försörjningen med fettämnen och kraftfoder. Även under år 1945 torde det vara nödvändigt att upprätthålla det stöd som lämnats ifrågavarande odling. Stödåtgärderna synas härvid i huvudsak böra erhålla samma natur som de hittills tillämpade. Sålunda torde jämväl i fråga om den odling, som kommer till stånd under år 1945, böra garanteras ett visst pris per kilogram vårodlat oljeväxtfrö, medan beträffande höstraps och höstrybs av 1946 års skörd torde böra fastställas ett högsta garantipris. I garantipriserna för såväl höst- som vårsådda oljeväxter synas böra inräknas kostnaderna för torkning av fröet m. m. Med hänsyn till vad livsmedelskommissionen anført beträffande odlingen av sojabönor torde något garantipris för nämnda växtslag icke böra fastställas för innevarande år.

I fråga om garantiprisernas storlek anser jag mig kunna biträda livsmedelskommissionens förslag, vilket innefattar vissa prissänkningar i förhållande till år 1944. Garantipriserna per kilogram vårsått till oljefabrikerna levererat frö med 9 procent vattenhalt torde alltså böra fastställas till 92 öre för frö av vårraps, 77 öre för frö av vitsenap, 87 öre för frö av Fiskeby senap, 1 krona 10 öre för frö av vallmo, 85 öre för linfrö, 1 krona 25 öre för frö av hampa samt 1 krona 10 öre för frö av solros. Garantipriset för frö av höstraps och höstrybs av 1946 års skörd synes icke böra överstiga 95 öre per kilogram. De sålunda föreslagna priserna avse kontraktsodlade fröpartier. Till följd av ovissheten rörande våra importmöjligheter bör Kungl. Maj:t äga befohlenhet att vidtaga jämkningar i ovannämnda priser i den mån sådana befinnas påkallade vid tidpunkten för ärendets slutbehandling av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till vad livsmedelskommissionen i ärendet anført torde hinder icke böra möta mot att i fråga om icke kontraktsodlade fröpartier fastställas inlösningspriser, vilka understiga de priser, som i anslutning till vad jag i

det föregående förordat böra utgå till kontraktsodlare. Även under innevarande år torde statsmakterna böra tillse att odlingen av oljeväxter icke får sådan omfattning, att den inkräktar på odlingen av andra för landets försörjning betydelsefulla produkter.

Organisationen av odlingen av de egentliga oljeväxterna synes även under det kommande produktionsåret böra handhavas av Sveriges oljeväxtodlares centralförening, medan organisationen av odlingen av spånadslin och hampa torde böra ombesörjas av lin- och hampberedningssammanslutningarna samt Riksförbundet lin och hampa.

Vad angår anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål bör även för nästa budgetår ett belopp av 18 000 kronor utgå till Sveriges utsädesförening för försöksverksamhet med oljeväxter m. m. För undersöknings- och försöksverksamhet på oljeväxtodlingens område torde vidare ett belopp av 7 000 kronor böra ställas till livsmedelskommissionens förfogande. Därjämte synes böra beräknas ett belopp av 10 000 kronor till den av Algot Holmberg & söner aktiebolag bedrivna verksamheten med förädling av sojaväxter. I enlighet med vad sålunda anförts torde till stödande av odlingen av vissa kulturväxter för budgetåret 1945/46 böra anvisas tillhoppa (18 000 + 7 000 + 10 000 =) 35 000 kronor, vilket jämfört med medelsanvisningen för löpande budgetår innebär en anslagsminskning med 30 000 kronor. De förluster, som kunna komma att uppstå i anslutning till 1945 års oljeväxtodling, böra liksom fallet varit under år 1944 täckas med anlåtande av livsmedelskommissionens clearingkassa för fettvaror. Clearingkassans medel torde även i den mån så prövas erforderligt få tagas i anspråk för utlämnande av förskott till inlösen av oljeväxtfrö.

Beträffande odlingen av bruna bönor biträder jag livsmedelskommissionens förslag, att ett inlösningspris av 85 kronor per deciton fastställs. Kungl. Maj:t torde dock böra äga befogenhet att justera nämnda inlösningspris, därest så skulle visa sig erforderligt med hänsyn till ökning eller minskning i produktionskostnaderna.

Bemyndigande torde böra inhämtas av riksdagen att vidtaga åtgärder för stödande av odlingen av här ifrågavarande kulturväxter i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag nu förordat. Jag förutsätter, att, därest några större förskjutningar i krisläget skulle inträffa, Kungl. Maj:t må äga befogenhet att vidtaga erforderliga jämkningar i stödåtgärderna.»

Utskottet.

Med hänsyn till rådande krisförhållanden synes det utskottet vara välbetänkt att även under år 1945 upprätthålla det stöd som lämnats oljeväxtodlingen. Stödåtgärderna torde därvid såsom departementschefen förordat böra erhålla i huvudsak samma natur som de hittills tillämpade. Ehuru de av departementschefen tillstyrkta garantipriserna i enlighet med livsmedelskommissionens förslag innefatta vissa prissänkningar i förhållande till år 1944, vill utskottet erinra om sitt uttalande i ärendet vid fjolårets riksdag, att ifrågavarande priser snarast borde så anpassas till de vid andra odlingar

gällande priserna att odlingen av oljeväxter om möjligt kunde fortsättas även under normala förhållanden.

Anslagsberäkningarna för ändamålet föranleda ingen utskottets erinran.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) medgiva, att stöd för odling av de i det föregående omnämnda kulturväxterna må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen uppdragna riktlinjer;

2) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter* för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationanslag* av 35 000 kronor.

Stockholm den 16 mars 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Alfred Andersson, Jacob Hansson, friherre Beck-Friis, Näslund, Nils Olsson, Bondeson* och *Jonsson* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta, *Gustafson* i Vimmerby, *Ericsson* i Sörsjön, *Carlström, Jacobson* i Vilhelmina, *Stattin* och *Jonsson* i Järvsand.
